

ИНСТИТУТ ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Београд, 20. фебруар 2024. године

Предмет: Извештај Центра за правне вештине за 2023. годину

У складу са наставним планом од 2011/2012 године студенти Правног факултета Универзитета у Београду су обавезни да током студија положи по две вештине по њиховом избору од четири понуђене у наставном плану: у зимском семестру то су Правна клиника и Номотехника и писање правних аката, у летњем семестру то су Студија случаја и симулација суђења и Правна информатика. Изменама наставног плана из 2019. године, студентима је омогућено похађање и пете вештине - Технике тумачења права у летњем семестру. Током 2023. године, укупно **1200** студената је оптирало за неку од понуђених правних вештина и то: **374** за Правну клинику, **240** за Номотехнику и писање правних аката, **523** за Студију случаја и симулацију суђења, **43** за Правну информатику и **20** за Технику тумачења права.

Детаљне извештаје о раду на појединим вештинама који су доле изложени припремили су: проф. др Горан Дајовић за Номотехнику и писање правних аката, проф. др Бојан Спаић за Технике тумачења права, проф. др Мирјана Дреновак Ивановић за Правну информатику, доц. др Милена Ђорђевић за Студије случаја и симулација суђења и проф. др Бојана Чучковић за Правне клинике. У делу који се тиче рада појединих правних клиника, извештај је сачињен уз значајну помоћ наставница и наставника који координирају радом појединачних клиника (проф. др Ивана Крстић, проф. др Игор Вуковић, проф. др Добросав Миловановић, проф. др Мирјана Дреновак Ивановић, проф. др Урош Новаковић), секретара правних клиника, асистента Ђорђа Марковића, као и адвоката Милоша Веселиновића из организације *Pro Bono*.

1. ПРАВНА КЛИНИКА

Током 2023. године рад правних клиника организован је у летњем семестру 2022/2023. и зимском семестру 2023/2024. У летњем семестру школске 2022/2023. организована је Правна клиника за управно право (генерација 2022/2023.), Правна клиника за сузбијање трговине људима, као и други део обуке на Правној клиници за кривично право (генерација 2022/2023.) на којој настава траје два семестра. У зимском семестру текуће академске године студенти су пратили програме Правне клинике за кривично право (генерација 2023/2024.), Правне клинике за облигационо право, Правне клинике за породично право, Правне клинике за питања дискриминације, Правне клинике за антикорупцију, Опционог модула о заштити узбуњивача у оквиру Правне клинике за антикорупцију, Правне клинике за еколошко право, Правне клинике за азил и избегличко право, Правне клинике за управно право (генерација 2023/2024.), Правне клинике за медијацију и е-Клинике. То значи да су у текућој школској години програми свих правних клиника ангажовани у пуном капацитету, тј. да је студентима понуђено похађање програма свих правних клиника које се организују на Правном факултету Универзитета у Београду. Штавише, током 2023. године је број правних клиника наставио да расте. Након што се 2022. године породици правних клиника придружила Правна клиника за управно право, у 2023. години су студентима понуђена два нова програма, док су обављене опсежне припреме за успостављање трећег програма који ће с радом започети у зимском семестру 2024/2025. Наиме, након неколико година паузе, поново је организована Правна клиника за медијацију којом руководи проф. др Ивана Крстић. Студентима је, захваљујући ангажовању проф. др Светислава Костића, понуђен и програм Правне клинике за пореско право. Ипак, због недовољног броја пријављених кандидата, група није формирана. Коначно, проф. др Душан Поповић, координатор Правне клинике за право конкуренције, предузео је током 2023. године низ активности у циљу успостављања те правне клинике. Усвојени су релевантни катедарски и други акти, закључен је низ споразума с партнерским адвокатским канцеларијама, организацијама и институцијама које ће спроводити практичну обуку студената на тој Клиници, а радило се и на промовисању програма кроз успостављање одговарајућих профила Правне клинике за право конкуренције на друштвеним мрежама. Тиме је разноврсност програма правних клиника на Правном факултету Универзитета у Београду значајно унапређена те сада студенти имају могућност да клиничко правничко образовање стичу из чак 14 различитих правних области.

У 2023. години предузете су и активности у циљу промовисања правних клиника Правног факултета у Београду, али и информисања ширег научног и стручног аудиторијума о клиничком

правничком образовању на Правном факултету у Београду и препрекама и изазовима с којима се суочава од усвајања Закона о бесплатној правној помоћи.

Као што је детаљно објашњено у извештају о раду правних клиника за 2022. годину, у оквиру Еразмус + пројекта стратешких партнерстава *LAWGEM (New Quality in Education for Gender Equality – Strategic Partnership for the Development of Master’s Study Program on LAW and GENDER)*, чији је носилац Универзитет у Београду Правни факултет, осмишљен је програм нове Правне клинике о родној једнакости која ће функционисати под окриљем будућег мастер програма. Један од резултата поменутог пројекта је и рад који је публикован у марту 2023. године, а који пореди клиничко правничко образовање на универзитетима у Шведској и Републици Србији, анализира нормативне оквире и различите приступе и методе који се у клиничком образовању примењују, те приказује на који начин ће изгледати рад будуће Правне клинике о родној једнакости. Рад је објављивен у броју 30/1 часописа *International Journal of Clinical Legal Education*. Коауторке поменутог рада су *Zara Saeidzadeh (Örebro University)*, проф. др Драгица Вујадиновић и проф. др Бојана Чучковић (Универзитет у Београду Правни факултет). Раду се може приступити преко следећег линка: <https://www.northumbriajournals.co.uk/index.php/ijcle/article/view/1322>.

Сарадница у настави на Катедри за међународно право и међународне односе, Ана Мемети, представљала је Правни факултет Универзитета у Београду на регионалној радионици на тему ”Оснаживање жена и бесплатна правна помоћ на Западном Балкану” (*“Women Empowerment and free legal aid in the Western Balkans“*). Радионица је одржана 19. и 20. септембра 2023. године у Скопљу у организацији Немачке сарадње у Србији и Немачког друштва за међународну сарадњу (GIZ) (*The Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit*). Циљ радионице био је увид у правне и практичне препреке у имплементацији бесплатне правне помоћи за жене као рањиве категорије, као и идентификовање начина за ефикасну координацију, размену и сарадњу између пружалаца бесплатне правне помоћи. Радионица је окупила представнике невладиних организација, министарстава правде и правних факултета из региона. Ана Мемети је на радионици представила правне клинике које Правни факултет традиционално организује већ дуги низ година и указала на проблем у Закону о бесплатној правној помоћи који онемогућава Правним факултетима да буду пружаоци бесплатне правне помоћи.

1.1. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО

Програм Правне клинике за кривично право је од школске 2020/2021. постао двосеместралан. Тиме је у великој мери отклоњен проблем са којим су се правне клинике са модула А суочиле када је на снагу ступио Закон о бесплатној правној помоћи и подршци, а који је правним факултетима ускратио право да раде са клијентима. Програм Правне клинике за кривично право, током летњег семестра школске 2022/23. похађало је 30 студената. Студенти су обучени за писање различитих правних докумената у кривичном поступку: пресуде, жалбе, захтева за понављање кривичног поступка, захтева за заштиту законитости, уставне жалбе; а имали су прилику и да учествују у симулацијама припремног рочишта, главног претреса (са свим његовим деловима), одлучивања о жалби против пресуде, као и о одлучивању о захтеву за заштиту законитости. Средином маја месеца, за заинтересоване полазнике Клинике организована је студијска посета Окружном затвору у Београду. Наставу је држао адвокат Небојша Мараш, уз асистенцију проф. др Горана П. Илића.

На почетку школске 2023/24. године уписана је нова генерација полазника ове Клинике. У периоду од новембра до децембра 2023. године, 26 уписаних студената Правне клинике за кривично право су, заједно са студентима правних клиника за облигационо и породично право, похађали интензивну обуку из области професионалне етике судија и адвоката, технике интервјуисања и технике прикупљања информација. Обуку су држали адвокати др Ана Лазаревић и Игор Пршић из Адвокатске канцеларије Лазаревић и Пршић, професорка др Тамара Кликовац са Филозофског факултета Универзитета у Београду и асистент Ђорђе Марковић, секретар правних клиника. Поред ове обуке, за студенте је организована и интерактивна практична настава о темама из материје кривичног права. У овом делу обуке студентима су предавања држали адвокат Небојша Мараш и судија кривичног одељења Вишег суда у Београду др Александар Трешњев. Студенти су обучени за писање правних докумената (позив на информативни разговор и саслушање осумњиченог, кривична пријава и одлагање кривичног гоњења, наредба о спровођењу истраге, решење о одређивању притвора, жалба на решење о одређивању притвора, споразум о признању кривичног дела, оптужница и одговор на оптужницу, предлог за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења и сл.). Организовано је и неколико симулација (истрага, рочиште о потврђивању споразума о признању кривичног дела). Наставу из технике писања правних докумената, као и симулација, студенти ће пратити и у периоду март – мај 2024. Радом Правне клинике за кривично право координира проф. др Горан П. Илић, уз помоћ асистента Ђорђа Марковића, секретара правних клиника.

1.2. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

Током зимског семестра 2023/24. године, у периоду од новембра до децембра, програм Правне клинике за облигационо право похађало је и успешно завршило 20 студената. Заједно са студентима правних клиника за кривично и породично право, студенти Правне клинике за облигационо право су похађали интензивну обуку из области професионалне етике судија и адвоката, технике интервјуисања и технике прикупљања информација. Обуку су држали адвокати др Ана Лазаревић и Игор Пршић из Адвокатске канцеларије Лазаревић и Пршић, професорка др Тамара Кликовац са Филозофског факултета Универзитета у Београду и асистент Ђорђе Марковић, секретар правних клиника. Поред ове обуке, за студенте је организована и интерактивна практична настава о темама из материје облигационог права. У овом делу обуке студентима су предавања држали Предраг Трифуновић, судија Врховног касационог суда у пензији, Зорана Делибашевић, председница Високог савета судства (на то место изабрана као судија Врховног суда), Тања Шобат, судија Апелационог суда у Београду у пензији и Јасминка Станојевић, судија Апелационог суда у Београду у пензији. Студенти су обучени за писање правних докумената (тужба у спору из материје накнаде штете, одговор на тужбу и припремно рочиште у спору из накнаде штете, тужба у спору из материје уговорног права, одговор на тужбу из материје уговорног права), а организован је и низ симулација (прво рочиште за главну расправу у парници за накнаду штете, пресуда првостепеног суда у парници за накнаду штете, припремно рочиште и одлуке суда на припремном рочишту у парници по тужби из материје уговорног права, рочиште за главну расправу и пресуда првостепеног суда у парници по тужби из материје уговорног права). Радом Правне клинике за кривично право координира проф. др Марко Ђурђевић, уз помоћ асистента Ђорђа Марковића, секретара правних клиника.

1.3. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ПОРОДИЧНО ПРАВО

Од школске 2023/24. Правна клиника за породично право је такође конципирана да траје двосеместрално. У периоду од новембра до децембра 2023. године, 10 уписаних студената Правне клинике за породично право су, заједно са студентима правних клиника за облигационо и кривично право, похађали интензивну обуку из области професионалне етике судија и адвоката, технике интервјуисања и технике прикупљања информација. Обуку су држали адвокати Ана Лазаревић и Игор Пршић из Адвокатске канцеларије Лазаревић и Пршић, професорка др Тамара Кликовац са Филозофског факултета Универзитета у Београду и асистент Ђорђе Марковић,

секретар правних клиника. Поред ове обуке, за студенте је организована и интерактивна практична настава о темама из материје породичног права. У овом делу обуке студентима су предавања држали Зорана Делибашић, судија Врховног касационог суда, Љубица Милутиновић, судија Врховног касационог суда, у пензији, Марија Петровић, адвокат и професор др Урош Новаковић. Студенти су обучени за писање различитих правних докумената (предлог за споразумни развод брака, тужба за развод брака, жалба на пресуду неутврђивање мишљења детета, тужба за вршење и лишење родитељског права, тужба за заштиту права детета, пресуда за утврђење ванбрачног очинства, тужба за издржавање, жалба на пресуду за оспоравање брачног очинства, ревизија против пресуде за оспоравање материнства), а организован је и низ симулација суђења, породичних медијација, као и анализа примене Закона о спречавању насиља у породици. Студенти ће наставу пратити и у периоду фебруар – мај 2024. године. Радом Правне клинике за породично право координира проф. др Урош Новаковић.

1.4. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ПИТАЊА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

У периоду од октобра до децембра 2023. године, програм Правне клинике за питања дискриминације пратило је 20 студената и студенткиња. Полазници клинике су похађали радионице и интерактивна предавања из области дискриминације која су се одржавала једном недељно у трајању од два школска часа. У оквиру програма, одржан је низ предавања од стране експерата из области дискриминације. Уводно предавање одржала је координаторка правне клинике, проф. др Ивана Крстић. Током програма, наставу су држале и проф. др Љубинка Ковачевић, проф. др Невена Вучковић Шаховић, Повереница за заштиту равноправности Бранкица Јанковић, судија Апелационог суда у Београду Ирена Вуковић, консултанткиња Биљана Малетин, директорка програма ФемПлатз др Косана Бекер, Вања Мацановић из Аутономног женског центра, и директор ИДЕАС-а Марко Милановић. Програм клинике је обухватио предавања на теме: ”Појам, елементи и облици дискриминације”, ”Узроци дискриминације – стереотипи и предрасуде”, ”Дискриминација у области рада и запошљавања”, ”Надлежност и рад Повереника за заштиту равноправности”, ”Дискриминација ЛГБТИ+ особа”, ”Права детета”, ”Насиље у породици и дискриминација”, и ”Судска заштита од дискриминације”. Поред теоријског дела, у оквиру Правне клинике одржане су и радионице на теме: ”Фемицид – примери из судске праксе”, и ”Положај миграната и избеглица – упитник и примери” као и посебна радионица на тему положаја особа са инвалидитетом у сарадњи са Мисијом ОЕБС-а у Србији.

Студенти су посетили канцеларију Мисије ОЕБС-а, док је радионицу одржала научна сарадница са Института за филозофију и друштвену теорију, др Милица Мађановић.

Сви студенти су поред активног похађања клинике положили и курс Европског програма едукације о људским правима (ХЕЛП) и добили званични сертификат Савета Европе на једну од понуђених области: Приступ правди за жене, Борба против расизма, ксенофобије, хомофобије и трансфобије, Права особа са инвалидитетом, Насиље над женама и насиље у породици и Борба против дискриминације.

Правном клиником за питања дискриминације координира проф. др Ивана Крстић, уз помоћ сараднице у настави Ане Мемети.

Додела сертификата полазницима Правне клинике за питања дискриминације за успешно завршен програм.

Радионица у просторијама Мисије ОЕБС-а на којој је научна сарадница са Института за филозофију и друштвену теорију, др Милица Мађановић говорила о Положају особа са инвалидитетом.

Радионица на тему "Положај миграната и избеглица – упитник и примери" коју је одржао директор ИДЕАС-а Марко Милановић.

1.5. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ

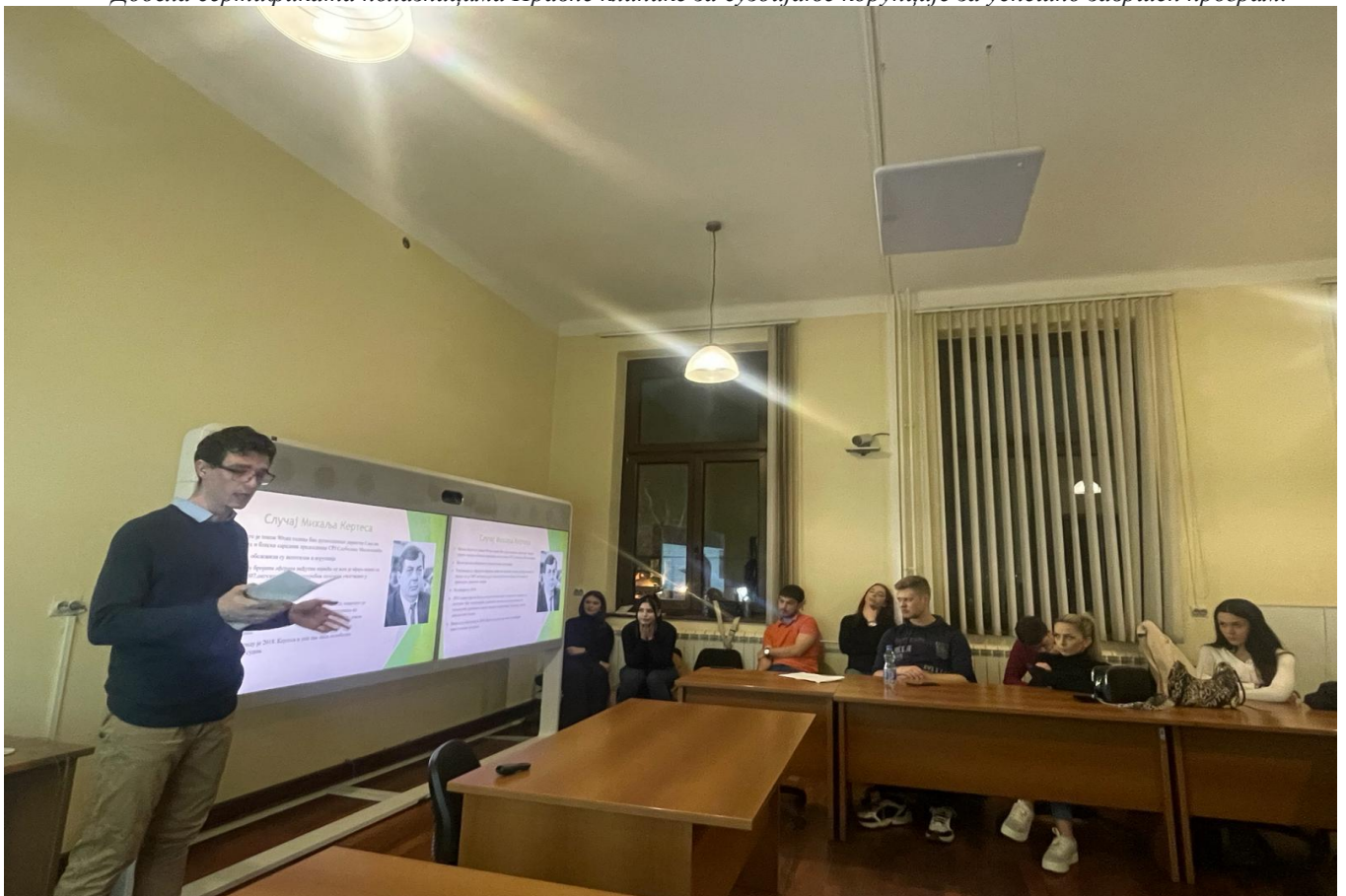
Од октобра до децембра 2023. године, програм Правне клинике за сузбијање корупције пратило је 16 студената и студенткиња. Теоријски део Правне клинике обухватио је интерактивна предавања која су држали експерти из области корупције. Уводно предавање на тему појма корупције и антикорупцијских механизма одржали су Јован Ницић и Ана Арсенијевић Момчиловић из консултантског центра Проспектор. Они су представили и спољашњу и унутрашњу процену ризика корупције као и процену ризика у прописима. Конвенцију Уједињених нација против корупције и механизме за њено спровођење представио је међународни експерт из области борбе против корупције и организованог криминала проф. др Угљеша Звекић. Програмски директор Транспарентности Србија, Немања Ненадић је говорио о нормативном и институционалном оквиру за борбу против корупције у Србији, док је Наташа Јелић из Агенције за спречавање корупције представила надлежност Агенције и механизам управљања сукобом интереса јавних функционера. Током клинике, обрађена је и тема политичке корупције о којој је говорила виша научна сарадница др Татјана Перић Дилигенски са Института за политичке студије. Јавни тужилац и вршилац дужности руководиоца Посебног одељења за сузбијање корупције у оквиру Вишег јавног тужилаштва у Нишу, Драгољуб Миладиновић, представио је рад Посебног одељења за сузбијање корупције и начине доказивања кривичних дела корупције. Судија Ана Стаменић, председница посебног одељења за сузбијање корупције, говорила је о улози судства у сузбијању корупције, док је о дигиталним доказима причао Борко Николић из GIZ-а.

Што се практичног дела тиче, студенти и студенткиње су на почетку клинике били подељени у групе и распоређене су им теме за истраживање. Након одржаних предавања, студенти су имали задатак да истраже своје теме и представе их на часовима на којима се дискутовало о тим темама. Три групе студената припремиле су презентације на следеће теме: „Анализа извештаја о усклађености Републике Србије са ГРЕКО препорукама“, „Анализа судске праксе у односу на кривична дела са коруптивним елементом и утицај корупције на ефикасност правосуђа“ и „Утицај корупције на уживање људска права“, чиме су показали квалитетно знање из области корупције и успешно положили правну клинику.

Правном клиником за питања дискриминације координира проф. др Ивана Крстић, уз помоћ сараднице у настави Ане Мемети.

Додела сертификата полазницима Правне клинике за сузбијање корупције за успешно завршен програм.

Представљање студентских инстраживања у оквиру Правне клинике за борбу против корупције.

1.6. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА СУЗБИЈАЊЕ КОРУПЦИЈЕ – ОПЦИОНИ МОДУЛ: ЗАШТИТА УЗБУЊИВАЧА

Програм је реализован у летњем семестру школске 2022/2023. године. Правну клинику је похађало 27 студената треће и четврте године редовних студија, укључујући и неколико студената мастер студија. Свих 27 студената добило је сертификате о успешно завршеном програму. Програм је реализован у сарадњи са НВО Пиштаљка и колегама из *Government Accountability Project (GAP)* из Вашингтона. Часови су се одвијали уторком, од 17.10 до 18.50 сати у хибридној форми, односно како уживо у конференцијској сали тако и преко *zoom* апликације. Студенти су могли да оптирају за онај вид наставе који им више одговара. Домаћи предавачи су били оснивачи пиштаљке Владимир Радомировић и Драгана Матовић, адвокати Пиштаљке Душко Ковачевић и Ена Челекетић, као и судија Врховног суда у пензији Снежана Андрејевић. Предавање о тајности података је држао проф. др Игор Вуковић. Задатак предавача је био да студентима представе правни оквир за заштиту узбуњивача у Републици Србији, као и релевантну праксу, и да им укажу на начин пружања заштите, системске проблеме и правне изазове, али и на недоумице у примени права етичке природе. С друге стране, сваки час студенти су имали прилике да чују и како су одређена питања регулисана у правном систему САД. Ове теме су им приближили Том Дивајн (*Tome Devine*) правни директор *GAP*-а, адвокати *GAP*-а Саманта Фајнстајн (*Samantha Feinstein*) и Тед Гајер (*Thad Guyer*) и други уважени гости. Поред њих, гостујући предавачи били су и узбуњивачи из Србије и САД. Студенти су имали прилике да анализирају неки предмет из праксе и да се упознају са бројним случајевима који су покренути пред домаћим судовима, као и са актуелном упоредном праксом.

Предавања су обухватала следеће теме: Увод – пружање правне помоћи узбуњивачима (гост узбуњивач Миленко Јовановић); Српско право (судија Снежана Андрејевић); Како помажемо узбуњивачима (оснивачи Пиштаљке и колеге из *GAP*-а); Тајност података (Игор Вуковић и Тед Гајер); Студије случаја (Тед Гајер); Поступак поводом тврдњи узбуњивача (Амит Кабрвала и Дејвид Џенингс); Писање аката; Како написати привремену меру (Гордана Самарцић). У практичном делу рада, студенти су подељени у неколико група и имали су задатак да напишу предлог за одређивање привремене мере, односно адвокатски поднесак суду. Њихови предлози анализирани су на последњем часу, како би студенти научили где су погрешили.

Координатор модула је проф. др Игор Вуковић.

1.7. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА ЕКОЛОШКО ПРАВО

Правна клиника за еколошко право је почела са радом октобра 2015. год. Као и претходних година, у школској 2023/2024. год. траје два семестра. У првом семестру студенти су имали интензиван интерактивни тренинг. Проф. др Мирјана Дреновак-Ивановић је одржала предавања на теме Извори еколошког права у правном поретку Србије, Право на приступ еколошким информацијама, Укључивање јавности у доношење еколошких одлука, Посебности управног поступка у стварима од значаја за заштиту животне средине, Накнада штете у животној средини: постојећа решења и нацрт Закона о одговорности за штету у животној средини и Еколошко право Европске уније: Пракса Суда правде ЕУ. Данијела Синђелић, основна јавна тужитељка у Обреновцу, је одржала предавање на тему Увиђај у еколошким стварима - опасан отпад. Бранислава Вучковић, заменица јавног тужиоца у Апелационом јавном тужилаштву у Новом Саду, је одржала предавање на тему Прикупљање доказа и вођење поступака у предметима са елементом заштите животне средине. Оља Јовичић, генерална секретарка Стручне службе Заштитника грађана, је одржала предавање на тему Заштита права на здраву животну средину у пракси Заштитника грађана. Адвокати Андреја Милошевић и Предраг Џамић, који су током студија похађали Правну клинику за еколошко право и завршили мастер академске студије Правног факултета - еколошкоправни модул, одржали су предавања на тему Грађанскоправна заштита права на здраву животну средину у судској пракси. Христина Војводић, правна саветница у области енергетике и заштите животне средине, која је током основних студија похађала предавања из Еколошког права, Правну клинику за еколошко право и Школу еколошког права, и Милош Кузман, правни саветник за енергетику и животну средину Нафтне индустрије Србије и студент докторских студија на Правном факултету Универзитета у Београду у области управноправних аспеката заштите животне средине, одржали су предавање на тему Заштита животне средине и енергетска политика и право у Србији: улога органа јавне власти и појединаца у заштити ваздуха. Проф. др Милан Шкулић је одржао предавање на тему Систем еколошких деликата и врсте прекршајних санкција. Судија Синиша Важић је одржао предавање на тему Кривичноправна заштита права на здраву животну средину у судској пракси. Проф. др Бојана Чучковић је одржала предавање на тему Еколошка штета у међународном праву и заштита животне средине.

У складу са Споразумом о сарадњи Правног факултета, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и Заштитника грађана, који је потписан марта 2016. године, студенти који похађају Правну клинику за еколошко право имају прилику да обаве

студентску праксу у канцеларији Повереника и Заштитника грађана. Априла 2016. године потписан је и Споразум о сарадњи са Министарством за заштиту животне средине, а октобра 2017. године Споразум о сарадњи са Прекршајним судом, којима је предвиђена могућност обављања студентске праксе. Септембра 2023. године, потписан је Споразум о сарадњи са Директоратом за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије.

Мисија ОЕБС-а у Србији је, као наставак успешне сарадње на развоју специјалистичких и мастер студија у области еколошког права, и ове године подржала рад Правне клинике за еколошко право, на чему се и овом приликом захваљујемо. Децембра 2023. године, Мисија ОЕБС-а је доделила признање Личност године за 2023. годину координаторки Правне клинике за еколошко право. Маја 2023. године, сарадња са Мисијом ОЕБС-а је проширена и активностима у оквиру *Environmental and Climate Change Law Hub-a (ECL Hub)* који је намењен студентима Правне клинике за еколошко право и алумнистима курсева у области еколошког права и права климатских промена, као и мастер студија за еколошко право и докторских студија. 8. маја 2023. године, одржана је конференција 25 година Архуске конвенције, 26. септембра 2023. године округли сто на тему Нови облици учешћа јавности у заштити животне средине и *SLAPP* тужбе у домаћој пракси. 27. новембра Жан Моне Катедра за европско еколошко право и право климатских промена у сарадњи са Амбасадом САД организовала је семинар *Achieving compliance through environmental enforcement* у чијем извођењу је учествовао и тужилац James D. Osterle, на коме су учествовали и студенти Правне клинике за еколошко право. Жан Моне Катедра за европско еколошко право и право климатских промена, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији, организовала је семинар „Значај и циљеви еколошких стандарда у ЕСГ критеријумима пословања“ који је одржан у понедељак и уторак, 11. и 12. децембра, на коме су учествовали и студенти Правне клинике за еколошко право.

У летњем семестру 2023/2024. године настава се наставља у оквиру активности Жан Моне Катедре за европско еколошко право и право климатских промена. Студенти ће и ове школске године имати прилику да похађају праксу у партнерским установама.

Правну клинику за еколошко право у школској 2023/2024. год. похађа 35 студената.

1.8. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА АЗИЛ И ИЗБЕГЛИЧКО ПРАВО

Од октобра до децембра 2023. године програм Правне клинике за азил и избегличко право пратило је 45 студената и студенткиња. Правну клинику за азил и избегличко право Правни факултет организује већ шеснаест година у сарадњи са Високим комесаријатом за избеглице

Уједињених нација (*UNHCR*). Студенти су похађали радионице и интерактивна предавања из области азила и миграција која су се одржавала једном недељно у трајању од два школска часа. Поред проф. др Бојане Чучковић, координаторке Правне клинике за азил, наставу су држали експерти из УНХЦР-а Јелена Милоњић, Бојан Стојановић, Александра Мркела и Биљана Косанић, Катарина Злокас из Канцеларије за азил Републике Србије, Петар Анђић из Комесаријата за избеглице Републике Србије, правник Никола Ковачевић из ИДЕАС-а и представници невладине организације Иницијатива А11. Осим редовне наставе, за студенте су организоване додатне радионице и активности. Студенти су посетили Центар за азил у Обреновцу. Посета је организована у две групе, 5. и 7. децембра 2023. године. Током посете, студенти су имали прилику да разговарају са представницима Комесаријата за избеглице и миграције, и представницима УНХЦР-а у Србији, као и да присуствују информативној сесији за избеглице.

8. децембра 2023. године, одржана је и посебна сесија током које су студенти и студенткиње имали прилику да разговарају са избеглицама који су своје уточиште пронашли у Србији, а који су поделили своје искуство.

На Правном факултету Универзитета у Београду 14. децембра 2023. одржана је и студентска конференција *“Право на азил - 75 година од усвајања Универзалне декларације о људским правима“* којом је обележен међународни дан људских права и јубиларних 75 година од усвајања Универзалне декларације о људским правима. Конференција је организована у сарадњи с Канцеларијом Високог комесара за избеглице Уједињених нација у Републици Србији. Конференција је свечано отворена поздравним речима господина Суфијана Ађалија (*Soufiane Adjali*), шефа мисије УНХЦР-а у Србији, и проф. др Бојане Чучковић, координаторке Правне клинике за азил и избегличко право.

Конференција је послужила и као прилика да се истакне да је Правни факултет Универзитета у Београду од 2023. године постао део академске катедре *„Sergio Vieira de Mello“*. *„Sergio Vieira de Mello“* иницијатива чини групу од 50 универзитета широм света признатих за свој рад у промовисању заштите избеглица и избегличког права. Професорка Ивана Крстић је прва особа из Србије и друга из Европе која је постала део академске катедре *„Sergio Vieira de Mello“* а која је представљала Правни факултет на Глобалном форуму за избеглице у Женеви одржаном од 13. до 15. децембра ове године. Конференција у оквиру Правне клинике за азил представља једну од активности која је предвиђена у оквиру *„Sergio Vieira de Mello“* катедре.

Учешће на конференцији су узели студенти који тренутно похађају Правну клинику за азил и избегличко право. Студенти су у тимовима спровели истраживања о различитим питањима у вези са заштитом избеглица и других особа у потреби за међународном заштитом. Тимови су

спровели истраживања и написали радове под менторством практичара из партнерских организација, УНХЦР-а и наставника и сарадника Правног факултета у Београду. Представљени радови су изложени током три радне сесије. У првој сесији представљени су радови који су се бавили општим темама међународног избегличког права и релевантним проблемима са којима се суочавају особе у потрази за међународном заштитом на међународном и регионалном нивоу: „Право на азил - порекло, историјски развој и савремени концепт азила“, „Забрана колективног протеривања – међународни стандарди и пракса у региону“, „Притварање миграната“. Током друге и треће сесије изложени су радови о специфичним и недовољно истраженим питањима у вези с међународном заштитом избеглица, као и савременим изазовима избегличког права у Србији: „Слобода кретања избеглица и право на путну исправу“, „Третман ЛГБТQ+ група у поступку азила у Републици Србији“, „Родно заснован прогон као елемент појма избеглице“, „Извештавање о избеглицама и мигрантима у медијима: истина или манипулација“, „Избеглице из Украјине и ЕУ: систем привремене заштите ЕУ на тесту“, и „Механизми заштите економских и социјалних права избеглица и миграната у Републици Србији“.

Осим представљања резултата спроведених истраживања, студенти су имали и задатак да коментаришу и дају предлоге за унапређење рада тима чији им је рад унапред додељен за коментарисање. Тимови ће, пре објављивања радова, имати на располагању додатно време да своје радове унапреде и коригују у складу с добијеним примедбама и сугестијама својих колега.

Студентима су драгоцену помоћ и несебичну подршку током истраживања, писања радова и припреме за конференцију пружали њихови менторке и ментори из организација које су дугогодишњи партнери Правног факултета у организовању програма Правне клинике за азил и избегличко право, а којима Правни факултет у Београду и овим путем жели да изрази захвалност. Са студентима су радили Бојан Стојановић (УНХЦР), Никола Ковачевић (ИДЕАС), Данило Ђурчић (A11), професорка др Ивана Крстић, професорка др Бојана Чучковић, асистенткиња Марија Влајковић, докторанткиња Сара Лунић, као и сарадница у настави Ана Мемети.

Радам Правне клинике за азил и избегличко право координира проф. др Бојана Чучковић уз помоћ сараднице у настави Ане Мемети.

Уводно предавање на Правној клиници за азил и избегличко право.

Студентска конференција "Право на азил - 75 година од усвајања Универзалне декларације о људским правима".

Посета полазника Правне клинике за азил и избегличко право Центру за азил у Обреновицу.

Упознавање са Фернандом, Кочајијем, Кароухом и Резом, избеглицима у Србији.

Све фотографије настале на Правној клиници за азил и избегличко право фотографисао је Реза Шарифи, студент Факултета примењених уметности Универзитета уметности у Београду и први студент избеглица у Србији. Правна клиника за азил и избегличко право дугује посебну захвалност Рези за његов допринос клиници.

1.9. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА СУЗБИЈАЊЕ ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Правна клиника за сузбијање трговине људима покренута је 2011. године у оквиру Заједничког програма *UNHCR*, *UNODC* и *IOM* за борбу против трговине људима у Србији, под окриљем *UNGIFT* пројекта. Након окончања пројекта, Правни факултет је, у сарадњи са релевантним партнерским институцијама, а пре свега захваљујући подршци Националног координатора за сузбијање трговине људима, наставио са организовањем програма ове правне клинике. Клинику је успешно похађало 47 студената десете генерације. Настава на Клиници је почела у фебруару 2023. и трајала је до краја маја. Проф. др Бојана Чучковић одржала је предавање о документима Уједињених нација и Савета Европе о сузбијању трговине људима. Студенти су потом учествовали у радионици коју је за њих организовао Црвени крст Србије, а која је за циљ имала да сензибилише студенте за тему трговине људима и, између осталог, подразумевала је пројекцију филма „Посматрачи“ и разговор о филму који су водиле едукаторке Црвеног крста. Као и претходне године, радионица је одржана у свечаној сали седишта Црвеног крста Србије и подразумевала је активно учешће студената током трајања радионице, не само њиховим учешћем

у дебатама већ и ангажовањем студената уз помоћ различитих интернет апликација. Треће предавање о процесу трговине људима одржао је професор Милан Жарковић, редовни професор Криминалистичко-полицијског универзитета. У наставку рада Клинике предавања су држали доценткиња Ивана Миљуш (кривично-правни и кривично- процесни аспекти трговине људима), Јелена Стојановић, заменица Заштитника грађана Републике Србије и Национална известитељка у области трговине људима (Улога Заштитника грађана у борби против трговине људима), Мирослав Јовановић из Центра за заштиту жртава трговине људима (Национални механизам за упућивање жртава трговине људима и први контакт са жртвом и процена ризика), представница Министарства унутрашњих послова, Управе криминалистичке полиције – СБПОК (Прикупљање доказа о случајевима трговине људима), Лидија Прокопић, ИНТЕРПОЛ и Катарина Ковачевић, ЕВРОПОЛ (Међународна полицијска сарадња у борби против трговине људима), Биљана Синановић, судија Врховног касационог суда (Положај жртве трговине људима у кривичном поступку) али и представници цивилног сектора – Марија Анђелковић из невладине организације АСТРА и Лидија Ђорђевић из невладине организације АТИНА. Студенти су током трајања Клинике али и по њеном окончању имали прилике да учествују у различитим семинарима и радионицама које су организоване при партнерским институцијама. Тако је у јулу 2023. године у организацији Црвеног крста Србије одржана тродневна радионица у Врњачкој Бањи у циљу додатног оспособљавања студената не само правних већ и других факултета који ће у свом будућем раду доприносити оснаживању, заштити и превенцији ризика од трговине људима међу мигрантима и домаћим становништвом. С обзиром на то да се семинар показао као изузетно успешан и користан за студенте, Црвени крст Србије ће наставити са организовањем сличних семинара и за будуће генерације полазника Правне клинике за сузбијање трговине људима, а током 2024. године је у плану организовање чак три таква семинара (у фебруару у Врњачкој Бањи, у јулу на Златибору и у септембру такође у Врњачкој Бањи). Радом Правне клинике за сузбијање трговине људима координира проф. др Бојана Чучковић.

Полазници Правне клинике за сузбијање трговине људима на радионици у Црвеном крсту Србије.

1.10. Е-ПРАВНА КЛИНИКА

еПравну клинику је похађало и успешно завршило 57 студената у зимском семестру 2023/2024 године.

еПравна клиника методолошки користи *online* комуникацију у свом раду, како је то и предвиђено силабусом еПравне клинике. До увођења епидемиолошких мера, поред *online* комуникације која се користила за индивидуалан рад са студентима на решавању конкретних правних проблема, одржавана су предавања у просторијама факултета. Након увођења обавезне примене епидемиолошких мера и организовања наставе у складу с њима, успешно је имплементиран концепт потпуно електронске правне клинике, односно класична предавања су уступила место *online* предавањима, док је цео курс, односно и тестирање и праћење напретка студената извршено путем специјализованог софтвера.

Током трајања еПравне клинике одржана су предавања о следећим темама:

- Студија случаја из области Права прекршаја, предавач: Весна Адамовић, судија Прекршајног апелационог суда у Београду;
- Студија случаја из области Породичног права, предавач: Маја Атанасковић, адвокат;
- Студија случаја из области Кривичног права, предавач: Предраг Миловановић, члан Државног већа тужилаца;
- Студија случаја – Процесно-правни аспекти, предавач: Владимир Врховшех, судија Вишег суда у Београду;
- Кривична пријава у правном систему Р. Србије, предавач: Никола Пантелић, заменик Јавног тужиоца;
- Поступање по кривичној пријави, предавач: Ђуринац Александар, тужилачки сарадник Трећег основног јавног тужилаштва у Београду;
- „Колеге Колегама“, предавање са циљем да студентима приближи професије, адвоката, тужилаца и судија и правника у органима управе, Дарко Дедовић, адвокат, Александар Ђуринац, тужилачи помоћник, Стефан Маројевић, царински инспектор.

У другом делу клинике, студенти су решавали тестове који су имали за циљ да дају одговоре на конкретне правне проблеме и правна питања. Тестови су конципирани тако да студенте наводе на размишљање и примену наученог, као и истраживање релевантних законских али и подзаконских аката, како би успешно сагледали конкретан правни проблем и применили одговарајућу правну норму.

Током трајања еПравне клинике са студентима су у својству ментора радили:

- Никола Пантелић, Више јавно тужилаштво,
- Милош Веселиновић, Адвокатска канцеларија Учајев,
- Петар Учајев, Адвокатска канцеларија Учајев

1.11. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА УПРАВНО ПРАВО

Захваљујући залагању проф. др Добросава Миловановића, немачка организација за међународну сарадњу ГИЗ, подржала је успостављање Правне клинике за управно право коју похађају студенти треће и четврте године основних студија. Пре отпочињања реализације

програма Клинике, професори Зоран Томић, Добросав Миловановић, Марко Давинић и Вук Цуцић припремили су Приручник за правну клинику из Управног права.

Програм Правне клинике за управно право, током летњег семестра школске 2022/23. похађало је 20 студената. На почетку школске 2023/24. Године уписана је нова генерација полазника ове Клинике. У периоду од новембра до децембра 2023. Године, 26 уписаних студената је похађало програм Правне клинике за управно право у зимском семестру.

Студенти су пратили интерактивну практичну наставу која ће допринети унапређењу специјализованих теоријских и практичних знања, као и стицању практичних искустава и вештина у области управног права. Практични рад се заснивао на анализи случајева пред Управним судом, писања различитих поднесака који се јављају у управном поступку у првом и другом степену и управном спору, као и учествовања у симулацији суђења. Циљ клинике је да студенти овладају вештинама које су добром правнику неопходне у свакодневном раду, као и подизање свести о значају судске контроле управе.

Предавања и практични рад су држали Председница Управног суда судија Радојка Маринковић, Заменица председнице Управног суда судија Гордана Богдановић, проф. Зоран Томић, проф. Марко Давинић и проф. Вук Цуцић.

Предвиђено је да се до краја јуна припреми и Практикум за Правну клинику за Управно право. Радом Правне клинике координира професор Добросав Миловановић, уз помоћ асистента Ђорђа Марковића, секретара правних клиника.

1.12. ПРАВНА КЛИНИКА ЗА МЕДИЈАЦИЈУ

Од октобра до децембра 2023. године, програм Правне клинике за медијацију пратило је 16 студената и студенткиња. Програм Правне клинике за медијацију одвија се у сарадњи са организацијом Партнери Србија, акредитованом за спровођење основне и специјализованих обука за медијаторе. Координаторка правне клинике је проф. др Ивана Крстић, док је предавања и радионице у првом семестру држао председник управног одбора Партнери Србија и медијатор Блажо Недић. У зимском семестру, у обиму од једног двочаса недељно, Правна клиника за медијацију пратила је програм основне обуке за медијаторе током којег су анализирани применљиви међународни инструменти и стандарди, те домаћа и регионална искустава у примени медијације. У оквиру правне клинике за медијацију, 21. децембра 2023. године полазници клинике су добили прилику да присуствују ”Семинару о медијацији” у организацији Београдске конференције правника (БЕКОП) на којем су говорили уважени медијатори из региона.

Програм клинике наставиће се и у летњем семестру, када ће два пута месечно бити организоване практичне симулације и презентације стварних случајева медијације, као и гостовања домаћих и међународних медијатора.

Предавање медијатора Блаже Недића у оквиру Правне клинике за медијацију.

2. НОМОТЕХНИКА И ПИСАЊЕ ПРАВНИХ АКАТА

Номотехника и писање правних аката је предмет-вештина на четвртој години студија Правног факултета. Предметом рукводи проф. Горан Дајовић, а административно-техничке послове током 2023. године обављали су асистенткиња Марија Влајковић и сарадник Сава Војновић.

Настава из Номотехнике се изводи у два семестра: у првом семестру се изводи настава која носи назив „Писање правних аката **јавног права**“ а у другом „Писање правних аката **приватног права**“. У јесењем семестру студенти се обучавају писању појединачних аката из управног (првостепена и другостепена решења), кривичног (притвор, истрага, оптужница), радног (уговор о раду), уставног (уставна жалба), и међународног права људских права (представка ЕСЉП), а у пролећном, писању аката приватног права, односно тестаментa, решења о наслеђивању, аката у парничном поступку, аката из породичног права (брачни уговори и споразумни развод), уговора у привреди, ауторског уговора. На тај начин проширио се круг аката за чије писање се студенти, у зависности од својих афинитета, обучавају, као и круг млађих наставника и сарадника из

одговарајућих области који учествују у настави.

Имајући у виду начин наставе корз два семестра, током 2023. године настава се одвијала и у пролећном и у јесењем семестру по групама, а коначни резултати су такви да је више од 80 процената студената (од око 300 пријављених, око 250), који су уписани на групе, извршило своје обавезе током семестра и добило верификацију да су положили одабрану вештину.

Конкретно, настава се одвијала на следећи начин:

ПРОЛЕЋНИ СЕМЕСТАР ШКОЛСКЕ 2022/23

Наставом у пролећном семестру за школску 2022/23. годину су биле обухваћене три радне групе студената (у просеку око 50 студената у свакој групи). Студентима који су били обухваћени наставом на радним групама верификује се да су положили испит уколико током семестра редовно раде задатке и положе завршни колоквијум. На крају пролећног семестра је око 120 студената остварило то право

Наставу су изводили: проф. Горан Дајовић, проф. Милош Станковић, доц. др Бранка Бабовић Вуксановић, асс Маша Мишковић, асс Новак Вујичић, асс Ивана Бараћ, асс. Новак Вујичић, сар. Јелисавета Бољановић,

План рада - пролећни семестар 2023 год.

СЕДМИЦА	ДАТУМ	ПРЕДАВАЧ	ТЕМА
I седмица	21.02. - 23.02.	проф. др Горан Дајовић	Уводно предавање
II седмица	28.02. - 02.03.	проф. др Милош Станковић	Оставинско решење
III седмица	07.03. - 09.03.	проф. др Милош Станковић	Тестамент
IV седмица	14.03. - 16.03.	асс. Ивана Бараћ	Брачни уговор
V седмица	21.03. - 23.03.	асс. Ивана Бараћ	Развод брака
VI седмица	28.03. - 30.03.	асс. Маша Мишковић	Уговор о продаји

VII седмица	11.04. - 13.04.	асс. Маша Мишковић	Меница
VIII седмица	18.04. - 20.04.	доц. др Бранка Бабовић Вуксановић	Тужба
IX седмица	25.04. - 27.05.	сар. Јелисавета Бољановић	Одговор на тужбу
X седмица	02.05. - 04.05.	сар. Јелисавета Бољановић	Пресуда
XI седмица	09.05. - 11.05.	доц. др Бранка Бабовић Вуксановић	Жалба
XII седмица	16.05 - 18.05.	асс. Новак Вујичић	Ауторски уговор и уговор о лиценци
XIII седмица	23.05 – 25.05.	Колоквијум	

ЈЕСЕЊИ СЕМЕСТАР ШКОЛСКЕ 2023.

У јесењем семестру 2023/24. године наставом су биле обухваћене три радне групе студената (укупно око 150 пријављених студената). Студентима који су били обухваћени наставом на радним групама верификује се да су положили испит уколико током семестра редовно раде задатке и положе завршни колоквијум. На крају пролећног семестра је око 110 студената остварило то право

Наставу су изводили: проф. Бранко Ракић, проф. Горан Дајовић, доц. др Иван Ђокић, доц. др Филип Бојић, асс. Бојана Годоровић, асс Ђорђе Марковић, асс Ивана Миљуш, асс Ивана Радосављевић, асс. Алекса Илић, асс Марија Влајковић.

План рада - јесењи семестар 2023

План рада - јесењи семестар 2023/24			
	термин	наставник	тема

1.	10-12.10	проф. др Горан Дајовић	Уводна објашњења
2.	17-19.10.	асс. Бојана Тодоровић	Првостепено решење у управном поступку
3.	24-26.10.	асс. Бојана Тодоровић	Другостепено решење у управном поступку
4.	31.10.-2.11.	доц. др Филип Бојић	Уговор о раду; решење о престанку радног односа
5.	7-9.11.	доц. др Иван Ђокић	Оптужница у кривичном поступку; наредба о спровођењу истраге; решење о одређивању притвора
6.	14-16.11.	доц. др Ивана Миљуш	
7.	21-23.11.	асс. Ивана Радосављевић	
8.	28-30.11.	асс. Ђорђе Марковић асс. Алекса Николић	Уставна жалба
9.	5-7.12.	асс. Ђорђе Марковић асс. Алекса Николић	Уставна жалба
10.	12-14.12.	проф. др Бранко Ракић асс. Марија Влајковић	Представка ЕСЉП (Стразбур)
11.	19-20.12.	проф. др Бранко Ракић асс. Марија Влајковић	Представка ЕСЉП (Стразбур)
12.	Колоквијум (решавање практичног задатка): 26.12 – 28.12. од 13.30		

* * *

Студенти који су изабрали Номотехнику као вештину али се нису пријавили за наставу на радним групама, или нису испунили своје обавезе на групама, да би вештину положили, излазе на писмени испит из Номотехнике. Писмени испит одржава се у редовним испитним роковима и састоји се

1. од једног теоријског питања из монографије *Номотехника и правничко расуђивање*
2. задатка - решавања хипотетичког случаја (из области јавног или приватног права) и уобличавања тог решења у одређену врсту појединачног правног акта (које се спрема на основу материјала доступних на *moodle* платформи у одговарајућим секцијама о номотехници

Број студената који су на овај начин положили вештину, је у целини узев, осетно мањи од броја студената који су то учинили кроз вежбе . У редовним и ванредним испитним роковима, на овај начин вештину је положило око шездесетак студената.

Коначно, нагласио бих да несметано одвијање наставних и других активности на вештини „Номотехника и писање правних аката“ не би било успешно, без труда и анагажмана свих наставника и сарадника који су учествовали у извођењу наставе, као ни без асистенткињ Марије Вјаковић, као наставнице, али и као сарадница за административно-техничке послове.

3. ПРАВНА ИНФОРМАТИКА

Предмет Правна информатика - вештина има за циљ да се студенти права упознају са могућностима примене информационе и комуникационе технологије у правној професији и стекну практично знање у проналажењу и коришћењу правних информација уз помоћ нових технологија, база података и претраживача, као и да се упознају са основним питањима е-управе, е-трговине, е-набавки, е-демократије. Током наставе из те вештине, студенти израђују анализу случаја која подразумева решавање постављеног хипотетичког проблема из области позитивног права коришћењем методологије правне информатике, коју усвајају на часовима наставе.

4. СТУДИЈА СЛУЧАЈА И СИМУЛАЦИЈА СУЂЕЊА

Током 2023. године у оквиру вештине Симулација суђења и студија случаја гости Правног факултета Универзитета у Београду (што уживо, што *online*) били су адвокати из водећих београдских канцеларија, судије, јавни бележници као и други угледни правници.

Одржано је укупно 20 гостујућих предавања на различите теме, од тога како изгледа бавити се адвокатуром у међународном окружењу до анализе конкретних случајева са којима су се предавачи сретали у пракси.

	предавачи	тема
1.	Невена Животић, јавни бележник	"Посао и надлежности јавног бележника у Републици Србији"
2.	мр Стеван Димитријевић, адвокат	<i>'Искусства адвоката из инвестиционе арбитраже'</i>
3.	Сања Манасијевски, LL.M., Сениор директорка правних послова и комерцијалних пројеката Хемофарм-а	Од студенткиње Правног факултета Универзитета у Београду до директорке правне службе велике мултинационалне фармацеутске компаније - развојни пут и професионални изазови
4.	Љубица Милутиновић, судија ВКС у пензији и стални предавач при Правосудној академији	О судијској професији, етици и суђењу у разумном року
5.	Петар Орлић, НКО адвокати	<i>Common law and civil law: comparing the two legal traditions with the UK and Serbia as a reference point</i>
6.	Игор Радовановић и Павле Вучетић, Карановић и партнери	Стартап – од идеје до реализације!
7.	адвокат Страхиња Мавренски	Софтверска лиценца

8.	адвокатице Јелисавета Јанић и Јелена Пламенац, из адв. канц Вуковић и партнери	<i>Парнични поступак - недозвољено располагање странака (примери из праксе)</i>
9.	адвокати Рашко Радовановић и Ања Тасић (Радовановић Стојановић & Партнерс)	<i>Право заштите конкуренције у дигиталној економији: Глово и други случајеви</i>
10.	адв. Јелена Зеленбаба, Deloitte Legal	Улога DD извештаја у М&А трансакцијама
11.	адвокати Недељко Велисављевић и Ненад Ковачевић, Петрикић и партнери у сарадњи с ЦМС	Предистражни поступак у области привредног криминалитета – правим корацима до правилног вођења поступка
12.	адвокати Никола Цинцовић и Лука Радојевић (Радовановић Стојановић & Партнерс)	Изазови примене радног права у пракси
13.	адв. Јелена Папић и Војан Јанковић, Михај, Илић & Милановић, адвокатска канцеларија	Одговорност за штету од опасне делатности
14.	адв. Ивана Ружичић и Милан Петровић, PR Legal	Доказни поступак и доказна средства
15.	Филип Шушулић и Милица Воларев, адвокати у сарадњи са Карановић & Партнерс	Ток првостепеног парничног поступка и доказни предлози
16.	Сара Пенђер, Теодора Марковић и Митар Симоновић, НСТLAW	Мале ствари које (приправнички) живот значе
17.	Стефан Савић и Стефан Јанковић, адвокати у сарадњи са Карановић & Партнерс,	Повреде права конкуренције у пракси

18.	адв. Александар Андрејић	<i>Стечај у Србији на примеру стечаја концерна Фармаком</i>
19.	адв. Дејан Сивчев (из угла одбране осумњиченог у поступку истраге и преговарања у вези са закључењем Споразума) и г-ђа Славица Црвени Вубњевић, заменица ОЈТ у Панчеву (из угла тужилаштва и прикупљања доказа)	Споразум о признанју кривичног дела (Нужна одбрана или заблуда? Анализа једног случаја)
20.	Адв. Кристина Павловић, и Иван Николић, СОГ Адвокати	Најчешће врсте радних спорова у судској пракси незаконит отказ, технолошки вишак, мобинг, прековремени рад итд.

После низа веома посећених предавања стручњака из праксе, студенти су имали прилику да присуствују симулацији суђења у извођењу колега са треће и четврте године основних студија, који су учествовали на такмичењу из области заштите од дискриминације, организованом од стране Повереника за заштиту равноправности Републике Србије. Последње недеље курса биле су резервисане за интензивне припреме студената за полагање испита из овог предмета који се састоји у симулацији суђења из унапред задатог случаја који је доступан на итнернет страници доц. др Милене Ђорђевић, предмет: Студије случаја и симулација суђења: <http://www.уис.бг.ау.рс/проф/материјали/уормил/настава.хтм>.

Студенти су препознали потребу и важност организовања оваквог вида наставе, па је интересовање за предавања из вештине Симулација суђења и студија случаја било велико. О квалитету и значају наставе из ове вештине говоре и похвални студентски коментари у реализованим анкетама који у овом облику наставе, између осталог, говоре и следеће: "сјајни професори који су за нас у овом семестру припремили занимљиве теме и сјајне предаваче. На тим предавањима нисмо се само спремили за испите, већ смо можда открили и чиме бисмо могли да се бавимо убудуће."

Успешну организацију наставе из вештине Симулација суђења и студија случаја координирали су наставници задужени за њено извођење доц. др Милена Ђорђевић, проф. др Марко Јовановић и асс. Стефан Јовановић.

5. ТЕХНИКЕ ТУМАЧЕЊА ПРАВА

Технике тумачења права је предмет-вештина на четвртој години студија Правног факултета за коју студенти сваке године показују све веће интересовање. Резултати студентских евалуација из претходних година су позитивни. Предметом руководе проф. Миодраг Јовановић, проф. Горан Дајовић, проф. Бојан Спаић и доц. Милош Здравковић.

Настава је конципирана тако да се студенти на првим часовима упознају са основним концептима и концепцијама теорије правног тумачења. У наставку семестра се теоријски и практично обрађују средства правног тумачења – језичка, системска, историјска и циљна. Студенти се са средствима правног тумачења упознају посредством судских пресуда у којима су одговарајућа средства коришћена уз теоријско образложење, да би на наредном часу употребу одговарајућег средства правног тумачења вежбали с гостујућим предавачем из правне праксе. Студентима се верификује да су положили испит уколико редовно раде задатке и положе завршни колоквијум. Не постоји могућност полагања испита у оквиру рокова. Наставу у 2023. години су изводили: проф. др Миодраг Јовановић, проф. др Горан Дајовић, проф. др Бојан Спаић и доц. др Милош Здравковић, а практичну наставу: судија др Александар Трешњев, адвокат Љубица Томић, судија др Миодраг Мајић и проф. др Владимир Павић и доц. др Милена Ђорђевић из угла арбитражних практичара.

6. УЧЕШЋЕ НА СТРУЧНИМ ТАКМИЧЕЊИМА, ДЕБАТНИМ ТУРНИРИМА И ТАКМИЧЕЊИМА ИЗ БЕСЕДНИШТВА

Студенти Правног факултета Универзитета у Београду већ годинама постижу изузетне успехе на националним, регионалним и међународним стручним такмичењима. Ни претходна година није изузетак у том погледу.

Последњих двадесет година тимови нашег факултета бележе сјајне резултате на највећем такмичењу из области права на свету *William C. Vis International Commercial Arbitration Moot*. Скоро да не прође година, а да тим не освоји индивидуално признање за најбољег говорника (*Honorable mention*) или да се макар не пласира у финале такмичења. Упркос томе што су нас сјајни такмичари из године у годину скоро па навикли на изванредне резултате, овогодишњи тим је лествицу подигао још више: тим Правног факултета је освојио 2. место у најпрестижнијој категорији - усменом наступу у конкуренцији од 378 тимова из 80 земаља! Испред београдског

тима, остао је само Универзитет у Бечу. Студенти су се надметали у још три категорије: најбоља тужба, најбољи одговору на тужбу и избору за најбољег говорника. У конкуренцији за најбољу тужбу добили су *Honorable mention* награду. Поред тога, наш студент Марко Дошлић добио је награду за једног од најбољих говорника на такмичењу (*Honorable Mention*).

На такмичењу, Правни факултет Универзитета у Београду представљали су студенти четврте године основних студија: Ана Кадовић, Кристијан Николић, Марко Дошлић, Нађа Мирковић, Наталија Стефановић, Стефан Добраш, као и Фани Спалевић, студенткиња мастер студија, под менторством проф. др. Владимира Павића и доц. др. Милене Ђорђевић, а уз несебичну помоћ студенткиње и бивше учеснице на овом такмичењу Марије Ралевић. У писаном делу такмичења учествовали су и Марко Калањ, Невена Недељковић и Душан Ђурић, а студентима је у припреми помагао и асистент Стефан Јовановић.

На путу до финала у Бечу наши студенти су савладали тимове универзитета из САД, Русије, Кеније, Турске, Немачке, Аустралије, Швајцарске и Бразила, а противник у финалу и победник овогодишњег такмичења био је тим Правног факултета Универзитета у Бечу. Такмичењу у Бечу су претходили и успеси наших студената на припремним такмичењима у Риму и Минхену, као и на онлајн такмичењу у Лисабону, а финални сјај аргументацији нашег тима обезбеђен је на домаћем терену, на нашем *Belgrade Open Pre-Moot*-у, који је одржан на Правном факултету Универзитета у Београду, од 24–26. марта, окупивши 53 универзитета из 26 држава.

О квалитету наступа наших студената, као и високом нивоу финала, сведоче и речи једног од арбитра, проф. др. Герија Бела, који је нашим студентима и усмено, а и путем електронске поште, упутио честитку следеће садржине: “Желим да вам честитам још једном и поновим колико сам импресиониран вашим наступом. Волео бих кад би сви адвокати који затупају странке у арбитражама у којима и ја учествујем били тако добро припремљени и сјајни у изношењу усмене аргументације као што сте ви [...] будите уверени да цело арбитражно веће, као и 2200 људи који су уживо пратили финале деле мој утисак. Убеђен сам да су пред вама блиставе каријере и желим вам све најлепше.”

Када је реч о припремним такмичењима организованим поводом јубиларног *Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot*-а, наши студенти забележили су, наиме, завидне резултате. Тако се 23. и 24. фебруара, тим Правног факултета Универзитета у Београду изборио за треће место на *AIA- Cam Pre-Moot*-у одржаном на Универзитету Рома Тре у Риму. Својим усменим излагањима и познавањем арбитраже и међународног привредног права, наши студенти импресионирали су како најзахтевније међу арбитрама, тако и друге такмичаре – своје колеге из преосталих четрнаест такмичарских тимова из осам држава, чему посебно сведочи чињеница да

су другопласирани (Универзитет Бокони, Италија) и првопласирани тим (Универзитет у Сен Галену, Швајцарска) такмичење завршили испред наших студената за свега неколико бодова.

Студенти Правног факултета Универзитета у Београду дошли су до „подијума“ и на припремном такмичењу одржаном од 9. до 11. марта, на Универзитету Лудвиг Максимилијан у Минхену, зауевши високо треће место, у конкуренцији од чак двадесет тимова из једанаест држава. Међу такмичарима су се, притом, нашли и представници више престижних универзитета, укључујући Кембриџ, Лондонску школу економије, Универзитет у Амстердаму, Универзитет у Стокхолму и више универзитета из Немачке. Овај пут се разлика у бодовима нашег тима и другопласираног (Универзитет у Фрајбургу, Немачка) и првопласираног тима (Универзитет у Сен Галену, Швајцарска) бројала децималама.

Од 15. до 17. марта 2023. године, наши студенти учествовали су на припремном такмичењу у Лисабону, организованом у хибридном формату. Неки тимови су, наиме, аргументе износили у Лисабону, док су други то чинили из просторија својих универзитета. Наши студенти су својом аргументацијом из *Moot* центра на Правном факултету Универзитета у Београду задивили како португалске арбитре, тако и чланове осталих тимова. До победе је наш тим дошао након шест наступа против тимова из Украјине, Енглеске, Немачке, Финске, Аустрије и Португала, као и финалне рунде са одличним тимом Универзитета у Билефелду, освојивши притом и вредну новчану награду у износу од 1000 евра. Поред укупне победе, наши студенти су освојили и награду за најбољег тужиоца турнира.

На сва три припремна такмичења, Правни факултет Универзитета у Београду представљали су студенти четврте године основних студија: Ана Кадовић, Кристијан Николић, Марко Дошлић, Нађа Мирковић, Наталија Стефановић, Стефан Добраш, као и Фани Спалевић, студенткиња мастер студија, под менторством проф. др. Владимира Павића и доц. др Милене Ђорђевић, а уз помоћ асистента Стефана Јовановића и Марије Ралевић.

Квалитет наших студената препознат је и на такмичењу из кривичног права. Тим студената Правног факултета Универзитета у Београду учествовао је на III такмичењу у симулацији кривичног поступка, одржаном од 7. до 9. априла, на Правном факултету Универзитета у Нишу и у Апелационом суду у Нишу. Наш тим обезбедио је пласман у полуфинале такмичења, у којем је поражен од екипе Правног факултета у Нишу.

Основни циљ такмичења био је подизање капацитета студената правних факултета за овладавање практичним вештинама за примену Законика о кривичном поступку. Студенти су били подељени у две екипе – оптужбе и одбране, које су се надметале са екипама других тимова.

У саставу екипе оптужбе процесну улогу заменика јавног тужиоца имали су студенти Милица Милић и Александар Максић. Студенти Јанко Милић и Борјана Обреновић били су у улози сведока. Студенткиња Анастасија Спасић имала је улогу судског вештака. У саставу екипе одбране били су студенти Павле Орестијевић и Никола Спасић који су се опробали у процесној улози бранилаца, затим студенткиња Јана Грбић, као окривљена, и студенткиња Катарина Радић, као сведок. Академски тренери тима били су доц. др Ивана Миљуш и сарадник у настави Алекса Шкундрић.

Павле Орестијевић добио је награду за најбољег браниоца у поступку, а Јана Грбић награду за најбољег окривљеног у поступку. Студенти и академски тренери добили су сертификате о учешћу, а Правни факултет Универзитета у Београду посебну диплому о учешћу.

Симулација суђења спроведена је у потпуности према правилима Законика о кривичном поступку која уређују главни претрес (читање оптужног акта, уводна излагања, изношење одбране, саслушање окривљеног, основно и унакрсно испитивање сведока и вештака, завршне речи). Трајање свих радњи оптужбе и одбране имало је временски лимит. Посебно је било наглашено развијање вештине унакрсног испитивања. Предмет главног претреса било је кривично дело тешко дело против безбедности јавног саобраћаја. “Судиле“ су судије судова у Нишу (Основни суд, Виши суд, Апелациони суд), заменици јавних тужилаца у Нишу и адвокати из Ниша. Након завршених главних претреса судије су студентима постављале теоријскоправна питања, питања која су се односила на познавање правних правила и практичан рад органа поступка. Према Правилнику такмичења, оцењивала се правна аргументација (познавање материјалног и процесног права), вештина постављања питања (прецизност, релевантност, чињенична утемељеност) и перформанс (реторика, правна етика и одговори на питања судија).

Такмичење је за студенте и академске тренере било веома интересантно искуство. Доприносило је развијању теоријских и практичних знања и вештина, правне етике, тимског духа, упознавању студента правних факултета и судијских приправника и драгоцених контаката студената са истакнутим правницима у пракси. Рад на припремама студената обухватао је провере теоријских знања из области кривичног и кривичног процесног права, развијање вештина писања оптужних аката, те симулацију предузимања процесних радњи учесника у поступку са различитим процесним улогама. Студенти су успешно испуњавали задатке, показали правнотеоријско знање, вештине за квалитетну примену правних знања у решавању практичних задатака, вештине писања оптужних аката, висок степен одговорности, узорну писменост, марљивост, умешност. Припреме су обухватале и предавање судског вештака саобраћајно – техничке струке одржано на Правном факултету Универзитета у Београду и практичне обуке у

адвокатској канцеларији адвоката Наталије Бобот (дугогодишње судије Вишег суда у Београду и некадашње председнице Првог основног суда у Београду).

Нове успехе у децембру 2023. године, донели су нам наши учесници на такмичењу ”Осуди дискриминацију”, на којем су учествовала два тима са нашег факултета: тим „Јелена Димитријевић“, који су чинили Елена Јеремић и Анастасија Спасић, студенткиње четврте године основних академских студија, као и Андрија Јаковљевић, студент треће године основних академских студија, под менторством асистента Алексе Николића, и тим „Милица Стојадиновић Српкиња“, који су чиниле Петра Радосављевић и Теодора Стевановић, студенткиње друге године основних академских студија, под менторством сараднице у настави Мине Кузминац. Оба тима су успешно прошла писану фазу такмичења, која подразумева писање тужбе и одговора на тужбу, те су се пласирала у полуфинале, које је одржано 12. децембра, у просторијама Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ и просторијама Повереника за заштиту равноправности. Сви тимови су имали прилику да наступе по два пута у полуфиналу, у улози тужиоца и туженог, пред панелима које су, као судије, чинили судије, представници Повереника за заштиту равноправности, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, Државног правобранилаштва, Националне академије за јавну управу, Правосудне академије, привреде, као и цивилног сектора.

Тим „Милица Стојадиновић Српкиња“ је освојио треће место на такмичењу, док је Теодора Стевановић, чланица овог тима, добила и посебну награду за говорништво.

Прво место на такмичењу је освојио тим студенткиња са Правног факултета Универзитета у Нишу, док је друго место освојио тим који су чинили студенти и студенткиње са Правног факултета Универзитета у Новом Саду.

На Правном факултету је 16. и 17. децембра одржан досад највећи дебатни турнир у региону. Дебатни клуб Правног факултета већ годинама традиционално организује почетнички турнир Децембарац, који је ове године угостио чак 250 дебатера и судија из Србије, као и Хрватске. У организацији турнира учествовале су Петра Станојевић и Андријана Стојковић, а наше бруцошкиње Марта Дукић и Марта Цвијовић дошле су до финала турнира. Дебатни клуб нашег факултета тежи да одржи дебатерски дух и сваке године привлачи све већи број нових дебатера.

Крај 2023. године су додатно обележиле активности нашег Дебатног клуба који је 22. децембра организовао свечаност поводом 25 година постојања. Догађају су присуствовале многе

генерације дебатера, од оснивача до оних најмлађих. Подсетили смо се неких од највећих успеха клуба од оснивања и организовали презентациону дебату на тему „Овај дом верује да ће дебата бити боља за 25 година“, у којој су се „сукобиле“ старија и новија генерација дебатера. Такође, овом приликом се дебатерима обратио и професор Миодраг Јовановић, један од оснивача клуба, који је том приликом добио и посебну захвалницу за изванредан допринос клубу, а најављено је и оснивање алумни клуба.

Извештај Центра за правне вештине припремила је проф. др Бојана Чучковић, управница Центра.